
VANHEMPI-LAPSISUHTEEN VAHVISTAMINEN TOIMINTA- HETKIEN AVULLA

Tunne minut -kansio

**Tiina-Mari Antikainen
Maija Piirainen**

Opinnäytetyö/ SS8K1

Ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tiina-Mari Antikainen ja Maija Piirainen	
Työn nimi Vanhempi-lapsisuhteen vahvistaminen toimintahetkien avulla	
Päiväys 12.4.2011	Sivumäärä/Liitteet 37/2
Ohjaaja(t) Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Päiväkoti Muksuteekki Pyhäjärvi	
Tiivistelmä: <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää uusi työmenetelmä vanhemmuuden tukemiseen. Opinnäytetyömme fokusoimme lapsi- vanhempi-suhteen vahvistamiseen, etenkin lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseen päivähoitossa. Toimeksiantajamme oli päiväkoti Muksuteekki Pyhäjärvellä.</p> <p>Toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena suunnittelimme päivähoiton käyttöön tarkoitetun Tunne minut -kansion, joka sisältää vanhempi-lapsisuhteen vahvistamiseen tarkoitettuja toimintahetkiä.</p> <p>Testauksesta ilmeni, että vanhemman ja lapsen välistä suhdetta voidaan vahvistaa toiminnallisten menetelmien avulla. Toiminnan tulee olla yhdessä tekemistä, vastavuoroista, sisältää fyysistä läheisyyttä ja vuorovaikutuksen elementtejä. Ohjaustavan ja toiminnan suunnittelun tulee olla lapsilähtöistä. Vanhempi-lapsisuhteen vahvistamisen lisäksi toiminnan tavoitteena on lapsen minäku- van ja itsetunnon kehitystä.</p>	
Avainsanat Vanhempi-lapsisuhte, kiintymyssuhde, vanhemmuuden tukeminen päivähoitossa, varhainen tunnistaminen päivähoitossa	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Tiina-Mari Antikainen and Maija Piirainen			
Title of Thesis Strengthening of parent-child relationship			
Date	12.4.2011	Pages/Appendices	37/2
Supervisor(s) Marjaana Tuovinen			
Project/Partners Kindergarten Muksuteekki, Pyhäjärvi			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of our thesis was to develop a new working method to support parenting. Our thesis is focused to strengthen the parent-child relationship, and especially the interaction between child and parent. Our project partner was kindergarten Muksuteekki.</p> <p>As a product we made a Tunne minut -folder for the use of day care. That contains sessions to strengthen the parent-child relationship.</p> <p>Testing the method revealed that the parent and child interaction can be strengthening with functional methods. Activities should be done together, they should be mutual and include physical proximity and interaction elements. The guidance and planning of activities must be child-centered. Our folder aims to strengthen the parent-child relationship and support child's self-image and sense of self-development.</p>			
<p>Keywords Parent-child relationship, Attachment, Parenting support, Early intervention</p>			

SISÄLTÖ	
TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO.....	6
2 VANHEMPI-LAPSISUHTEEN MERKITYS	8
2.1 Kiintymyssuhteen kehittyminen varhaislapsuudessa.....	8
2.1.1 Turvallinen kiintymyssuhteen kehittyminen.....	9
2.1.2 Vaikeudet kiintymyssuhteen kehittämisessä.....	10
2.1.3 Turvallisen kiintymyssuhteen vaikutus lapsen kehitykseen.....	10
3 VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUSSUHDE	14
3.1 Vanhempi-lapsivuorovaikutussuhteen häiriöt.....	15
3.2 Vuorovaikutussuhteen vahvistaminen.....	16
4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA.....	18
4.1 Riittävä vanhemmuus	19
4.2 Vanhemmuuden haasteet.....	20
4.3 Varhainen tunnistaminen vanhemmuuden tukemisessa	21
4.4 Vanhemmuuden tukemisen menetelmiä.....	21
4.5 Toiminnalliset menetelmät päivähoidossa.....	22
5 TUNNE MINUT -KANSION TUOTTEISTAMINEN	24
5.1 Kehittämistarpeiden tunnistaminen.....	25
5.2 Tuotteen suunnitteluvaihe.....	26
5.2.1 Toimintahetkien suunnittelu	27
5.3 Tuotteen testaus.....	28
5.3.1 Päivähoidon työntekijöiden palaute	29
5.3.2 Vanhempien palaute.....	30
5.4 Tuotteen kehittämis- ja viimeistelyvaihe.....	30
6 POHDINTA.....	32
LÄHTEET.....	35
LIITTEET	
Liite 1 Esittelykirje vanhemmille	
Liite 2 Kutsukirje osallistujille	

1 JOHDANTO

Vanhemmat tarvitsisivat nykyistä enemmän tukea ja apua lastensa kasvatukseen. Tällaista apua on ennen tarjonnut laajemmat ja tiiviimmät tukiverkostot. Vanhemmilta puuttuvat tällaiset tukiverkostot kokonaan tai ne ovat pienet. Perheen ainoana tukiverkostona voi olla lapsen päivähoitohenkilöstö. Tukiverkoston puuttuessa ja vanhempien kasvatustaitojen ollessa puutteelliset, ei lapsen kasvun ja kehityksen lähtökohdat ole parhaat mahdolliset.

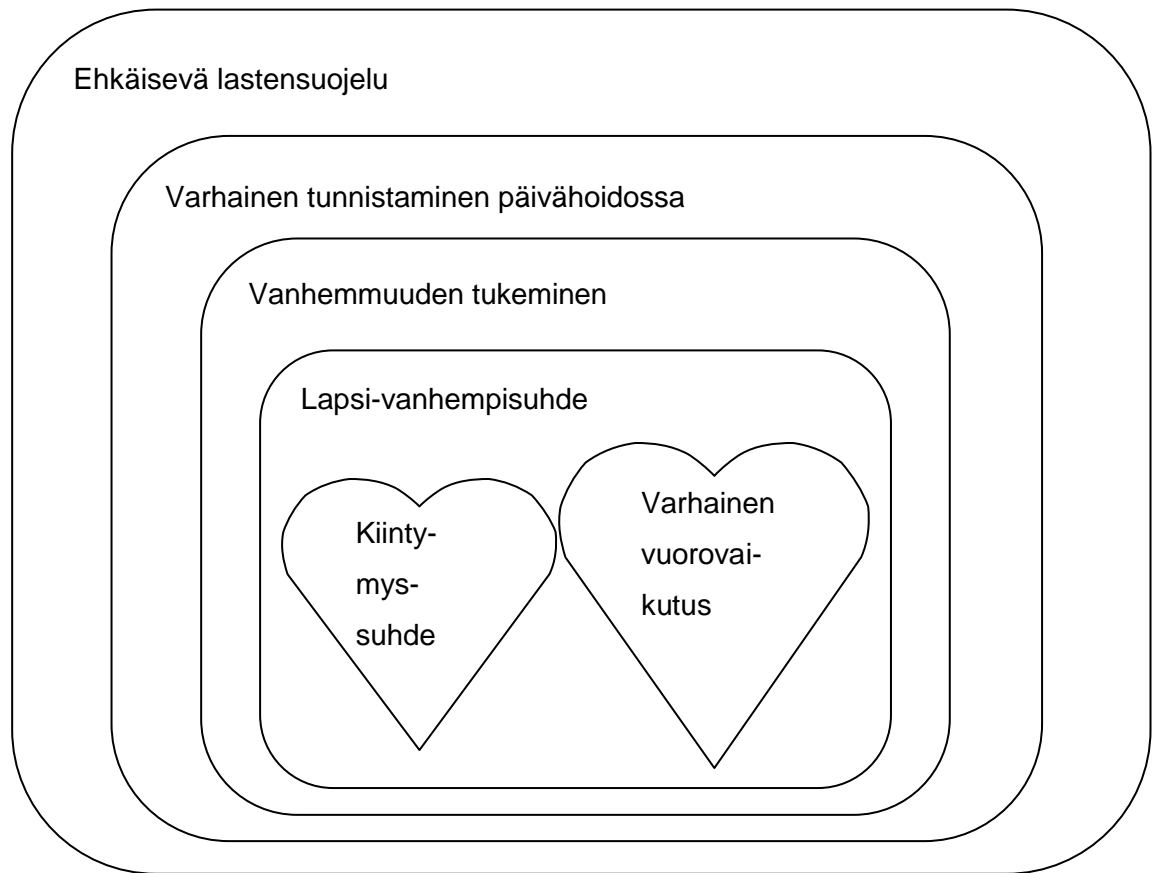
Päivähoidon työntekijöillä on mahdollisuus havaita vanhempien tuen tarvetta kasvatustyössä. Päivähoito palvelua tarjotaan kaikille lapsiperheille ja siksi se tavoittaa ison osan suomalaisia lapsiperheitä. Päivähoidon rooli varhaisessa tunnistamisessa ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta on tärkeää, koska valtaosa suomalaisista lapsista käy päivähoitossa.

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on vanhempi-lapsisuhteen vahvistaminen toimintahetkien avulla (KUVIO 1). Erityisesti fokusoimme vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Teemme tuotteenamme Tunne minut -kansion, joka on suunniteltu käytettäväksi työmenetelmänä päivähoitossa. Vanhemman ja lapsen välistä kiintymystä tukevia toimintahetkiä voidaan järjestää päivähoitossa. Toiminta voidaan järjestää osana päivähoiton arkea, esimerkiksi toteuttamalla vanhempi-lapsi -illan. Päivähoidon työntekijät voivat apunaan käyttää Tunne minut -kansiota suunnitelleessaan perheille suunnattua toimintaa.

Tunne minut -kansion toimintahetkien avulla pyritään vaalimaan vanhemmuutta. Myös vanhemmat, joilla on toimiva vuorovaikutussuhde lapseensa, hyötyvät toimintahetkestä. Hetket vahvistavat vanhempi-lapsisuhdetta mukavan yhteistoiminnallisen tekemisen kautta. Tunne minut -kansion toimintahetkiä voidaan käyttää myös vanhemman ja lapsen välisen puutteellisen vuorovaikutuksen tunnistamiseen varhaisessa vaiheessa. Järjestämällä toimintahetkiä vanhemmalle ja lapselle päivähoiton työntekijät pääsevät havainnoimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä heidän välistä suhdettaan sekä tunnistamaan tuen tarpeen.

Vanhemmuuden ongelmien varhainen tunnistaminen on osa päivähoitossa tehtävää ehkäisevää lastensuojelua. Varhainen tunnistaminen on vanhempien kasvatustyön tukemista tarttumalla ongelmiin hyvissä ajoin kasvatuskumppanuuden keinoin. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden väistä dialogista yhteistyötä, jonka tavoitteena on tukea vanhemmuutta sekä vahvistaa vanhempi-lapsisuhdetta. Toi-

miva vanhempi-lapsisuhde perustuu turvalliseen kiintymyssuhteeseen ja varhaiseen vuorovaikutukseen, jota voidaan vahvistaa päivähoidossa.

KUVIO 1. Teoreettinen viitekehys

2 VANHEMPI-LAPSISUHTEEN MERKITYS

Lapsi tarvitsee vakaita ja syviä ihmissuhteita, joista lapsi saa rakkautta sekä hellyyttä. Myös vanhempi saa tästä suhteesta rakkautta, iloa, lämpöä ja onnea. Vanhempi-lapsisuhteessa lapsen tulisi sitoutua vanhempaansa ja vanhemman lapseensa. (Arajärvi 1999, 10.) Tiedetään, että varhaiset ihmissuhteet lisäävät lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä. Läheisellä ja läsnä olevalla suhteella on merkitys lapsen sosiaalisen ja älyllisen taitojen kehittymiseen sekä tunne-elämän ja persoonallisuuden muotoutumiseen. (Silvén 2010, 13–14.)

Jokainen lapsi on ainutkertainen yksilö ja hänen tarpeensa vaihtelevat. Osa lapsista tarvitsee muita enemmän rakkautta, turvallisuutta, huomiota ja aikaa vanhemmiltaan kasvaakseen tasapainoiseksi aikuiseksi. Perusturvallisuuden syntyminen edellyttää, että lapsella on ollut mahdollisuus rakentaa turvallinen suhde jompaankumpaan vanhempaansa. (Ojala & Utela 1993, 121–122.)

2.1 Kiintymyssuhteen kehittyminen varhaislapsuudessa

Kiintymyssuhde on vanhemman ja lapsen välinen erityinen tunnesuhde. Tämä suhde kehittyy normaaliarjessa syntyvissä vanhemman ja lapsen välisissä vuorovaikutustilanteissa. Vanhemman tapa vastata lapsensa viesteihin vaikuttaa siihen, millainen heidän kiintymyssuhteestaan muodostuu. (Vanhemmuus ja kasvatusta 2010.) Kiintymyssuhde kehittyy siten, että alussa pieni lapsi pyrkii hymyilemällä, jokattelella ja itkemällä saamaan äidin luokseen. Myöhemmin, kun lapsen motoriset taidot ja ajattelu alkavat kehittyä, lapsi luottaa äidin olevan lähellä näkemättä häntä. Lapsi pystyy turvallisessa ympäristössä etsimään äitiä ja hakemaan tällä tavoin huomiota. (Bowlby 1969, 244–249.)

Kiintymyssuhdeteoria on saanut huomiota varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä ja sen vaikutuksesta lapsen kehitykseen. Kiintymyssuhdeteoriassa korostetaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Vilén, Vihunen, Vartiainen & Silvén 2006, 87.) Lapsen kiinnittymistä ja kiintymyssuhteen kehittymistä pidetään lapsen kehityksen pohjana. Kiintymyssuhde nähdään tunnesäätelysuhteena. Lapsen luottavainen kiintymys laajentaa hänen hallittavissa olevien tunteiden määrää. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 110.)

John Bowlby kehitti kiintymyssuhdeteorian, joka tutkii lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välistä suhdetta. Tästä voidaan erottaa kaksi prosessia, lapsen kiinnittyminen hoitavaan

aikuiseen ja aikuisen kiinnittyminen lapseensa. (Puonti ym. 2005, 244.) Jonh Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian mukaan ihmislapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hänen ympärillään oleviin ihmisiin, etenkin lasta hoitavaan aikuiseen (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2007, 111). Kiintymyssuhteessa lapsen tulee erottaa kiintymyksen kohde toisista henkilöistä. Tämä vaatii, että kiintymyssuhde ei ole satunnainen vaan johdonmukainen (Puolimatka 2004, 48).

Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen tunne-elämän kehitykseen. Lapsen kokemuksesta häneen kohdistuvasta rakkaudesta herättää hänessä tunteen olevan arvokas. Tämä kokemus on pohjana lapsen moraalien kehitykselle ja oman tunnon syntymiselle. (Puolimatka 2004, 46–47.)

2.1.1 Turvallinen kiintymyssuhteen kehittyminen

Turvallinen kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välille kehittyy, kun lapsi ja hänen tarpeet huomioidaan ja tunnustetaan. Vanhempi vaikuttaa omalla lapsen kohdistuvalla toiminnallaan millaiseksi heidän välinen suhde muodostuu. Vanhemman tulee reagoida lapsen fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin sensitiivisesti eli tietyllä herkkyydellä. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 36.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee, että vanhempi on tarvittaessa hänen saatavillaan lohduttamassa ja auttamassa. Täydellistä vanhempaa ei ole ja riittävän hyvä on riittävä. Vanhemman tahaton väärinymmärrys vuorovaikutustilanteissa ei vaikuta kiintymyssuhteeseen, se jopa auttaa lasta itse kehittämään keinoja tulla oikein ymmärretyksi. (Vanhemmuus ja kasvatustieteet 2010.) Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen tiedollisten taitojen kehittymistä, sillä turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi saa turvallisesti tutustua ympäristöön ja kehittää näin tiedollisia valmiuksia (Puolimatka 2004, 49).

Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde kehittyy turvallisesti tai turvattomaksi. Tähän vaikuttaa, kuinka hyvin vanhempi havaitsee lapsen tuottamat viestit ja vastaa niihin. Turvallisesti kiinnittyneellä lapsella on käsitys, että hän voi olla vanhemman läsnä ollessa oma itsensä. Lapsi uskaltaa näyttää vanhemmalleen omat tunteensa, häntä kuullaan sekä hänelle osoitetaan rakkautta fyysisellä ja psyykkisellä tasolla. Turvallisessa kiintymyssuhteessa vanhempi osoittaa lapselleen, että hän on taitava ja rakas. Näin vanhempi luo pohjan lapsen terveen itsetunnon kehittymiselle. Vanhemman ohjaamana lapsi oppii tunnistamaan omia ja muiden tunteita. Tämä toimii pohjana lapsen

käyttäytymisen säätelylle. Vanhemman tuki luo lapselle uskon hänen omiin kykyihinsä ja lisää siksi lapsen oppimismotivaatiota. (Järvinen ym. 2007, 111.)

2.1.2 Vaikeudet kiintymysuhteen kehittämisessä

Mary Ainsworth on tutkinut vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen kehittymisen häiriöitä. Hän luokittelee kiintymyssuhteen häiriöt turvattomasti kiintyneisiin-vältteviin lapsiin sekä turvattomasti kiintyneisiin-ristiriitaisiin ja vastahankaisiin lapsiin. Turvattomasti kiintyneet-välttelevät lapset ovat oppineet, ettei vanhempi vastaa heidän viesteihinsä johdonmukaisesti ja sensitiivisesti. Tämän vuoksi lapsi ei käytä vanhempaansa turvanaan, vaan kehittää uusia keinoja säädellä tunnetilojaan. Tällä tavoin vanhempaansa kiinnittyneet lapset välttelevät pidempää sylissä oloa ja katsekontaktia. Laiminlyödyt lapsen muuttavat tunneilmaisujaan myönteisemmäksi kuin todellinen tunnetila on. Lapsella on tavoitteena saada vanhempansa huomio. Turvattomasti kiintyneiden-ristiriitaisten ja vastahankaisten lasten vanhempien toiminta on epäjohdonmukaista ja vuorovaikutustavat ovat monimutkaisia ja vaikeasti ennakoitavia. Tämän vuoksi lapsi ei kykene vastaanottamaan vanhemman viestejä. (Sinkkonen & Kalland 2001, 36–37.)

Vanhemman jättäessä vastaamatta lapsen viesteihin, lapsen tunteet eivät pääse kehittymään. Jos kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välille ei kehity varhaislapsuudessa, lapsen persoonallisuuden kehitys voi kärsiä. Se voi myös aiheuttaa lapsen kiinnostuksen ja elämänhalun katoamista. (Puolimatka 2004, 48–49.)

Charles H. Zeanah on tutkinut vanhemman ja lapsen näkökulmasta poikkeavia kiintymyssuhteita. Zeanahin mukaan kiintymyssuhteen puuttuminen ja vääristyminen näyttävät lapsen käyttäytymisen ja kasvun ongelmina. Lapsen kiintymyssuhdehäiriöt johtuvat useimmiten vanhemmasta. Vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteen muodostumiseen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi lapsen laaja-alaiset kehityshäiriöt, keskosuus ja somaattinen vamma tai sairaus. Lapsen ja vanhemman välisissä vuorovaikutustilanteissa kiintymyssuhdehäiriö ilmenee siten, että lapsi välttää vanhempaansa ja vetäytyy eri tavoin vuorovaikutustilanteista. On myös mahdollista, että lapsi takertuu vanhempaansa, eikä pysty irrottautumaan. (Sinkkonen & Kalland 2001, 244–245.)

2.1.3 Turvallisen kiintymyssuhteen vaikutus lapsen kehitykseen

Ensimmäinen tunnetaito, jonka lapsi oppii, on kiintymyksen tarve. Kiintymyksen tunteen syntymisessä tärkeitä on pitkäaikaiset ja läheiset ihmissuhteet sekä positiivinen ja läm-

min ilmapiiri lapsen ympärillä. Lapsi kiintyy siihen aikuiseen, joka on viettää hänen kanssaan eniten aikaa. Jos vanhempi ei ole lapsensa saatavilla, lapsi voi kiintyä johonkin toiseen hänelle tärkeään aikuiseen kuten päiväkodin työntekijään. (Isokorpi 2004, 132.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa vanhempaansa lapsi vähitellen oppii tunnistamaan omat tarpeensa ja tunnetilansa. Lapsen emotionaalisen itsesäätelyn ja myönteisen itsetunnon rakentumisen kannalta tällä on suuri merkitys. Lapsen varhainen minätunne kehittyy lapsen esittäessä tärkeitä kysymyksiä vanhemmalle; olenko huolenpidon arvoinen, mitä minä tunnen, otatko vastaan kaikki tunteeni. Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde toimii mallina lapsen kaikille ihmissuhteille. Suhteesta muodostuu lapselle sisäistetty malli, joka toimii aikuisiällä mallina vanhempana olosta. (Järvinen ym. 2007, 111–112.)

Kaikki inhimilliset tunteet ovat lapsessa sisäänrakennettuina jo syntymästä lähtien, myös vaistonvaraiset tunnetaidot. Lapsen oppii kuuntelemaan tunteitaan ja opettelee ottamaan ne käyttöön vanhemman ohjauksessa. Tunteiden esiin saamiseksi ja tunteiden nimeämisen opetteluun lapsi tarvitsee tukea ja esimerkkiä vanhemmaltaan. Leikki ja sadut ovat lapselle yksi parhaista tavoista harjoitella tunteiden kokemista, tuottamista ja tunnistamista. (Isokorpi 2004, 127.) Vanhemman pitää olla kiinnostunut kohtaamaan lapsen tunteet, jotta lapsi kokee omien tunteiden ilmaisun merkitykselliseksi. Vanhemman reaktiot lapsen tunteisiin, vaikuttavat siihen miten lapsen tunteet kehittyvät ja syvenevät. (Puolimatka 2004, 65–66.)

Ensisijainen vastuu lapsen tunnetaitojen oppimisesta on vanhemmilla. Tunteet kuuluvat perheen sisäisiin ihmissuhteisiin, mutta tunteita ilmaistaan myös perhepiirin ulkopuolella. Myös päivähoiton työntekijöillä on vastuu lapsen tunnetaitojen oppimisesta. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta jäsentämään tunteitaan ja käyttäytymistään kasvun välineenä. (Isokorpi 2004, 127–128.)

Vanhemmat voivat tarvita tukea lapsensa tunteiden käsittelemisessä ja tunnetaitojen opettelemisessa. Kehittyäkseen tunnetaidoissa lapsi tarvitsee eri rooleissa olevia aikuisia, joiden kanssa jakaa erilaisia tunteita eri tilanteissa. Päiväkotiryhmässä aikuiset tukevat lapsen tunnetaitojen kehittymistä. Päiväkotiryhmässä lapsi oppii useiden ihmissuhteiden kautta, mitä elämä on ja mihin elämässä voi luottaa tai mihin ei. Samalla lapsi myös oppii aikuisen ohjaamana käyttäytymisen rajat. (Isokorpi 2004, 127–128.)

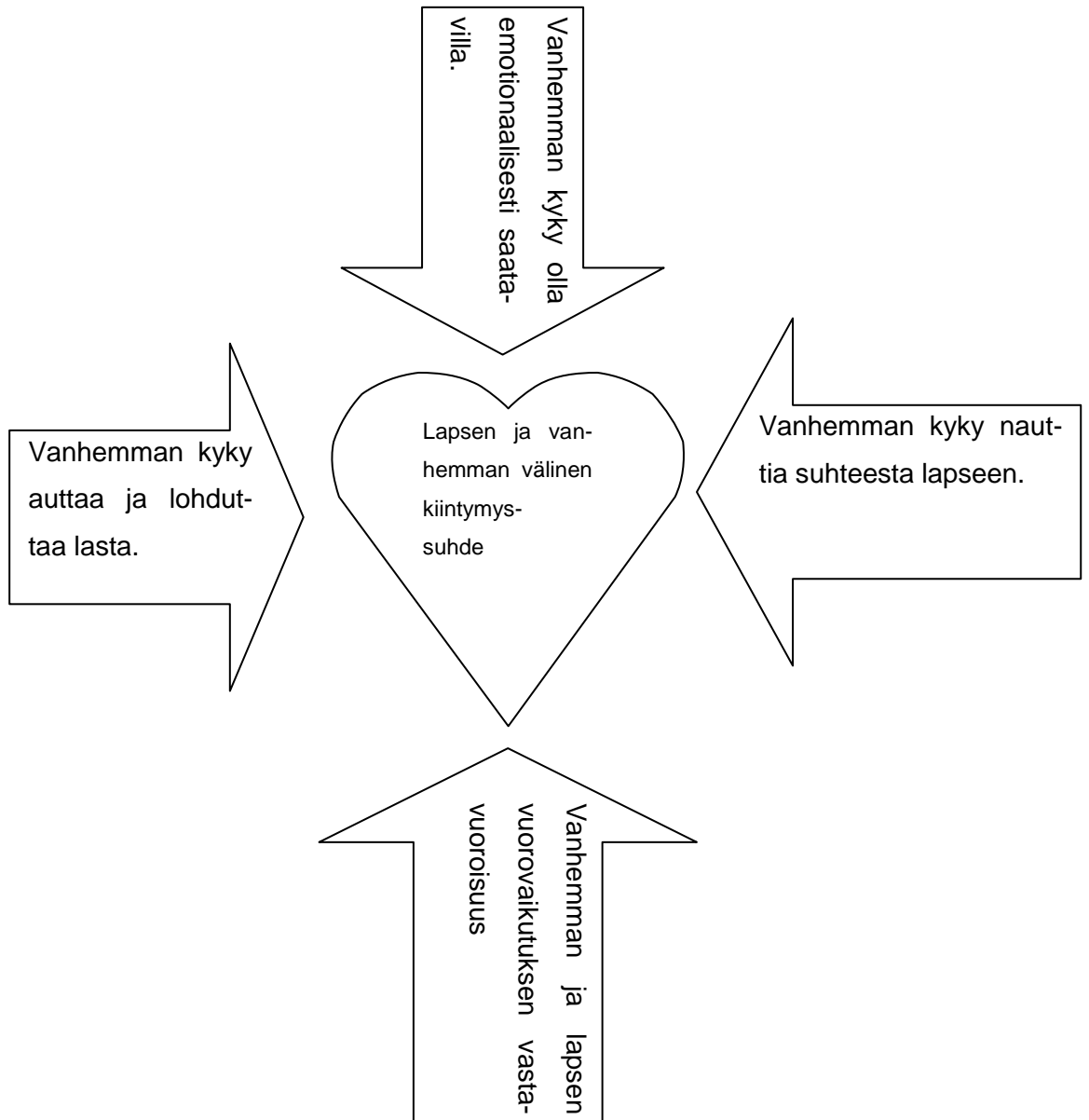
Lapsen minäkuvalle ja itsetunnolle on merkittävää kuulla positiivisia asioita itsestään vanhemmiltaan. Tärkeää on, että lapsi kuulee hyviä asioita persoonallisuudestaan.

(Peltonen & Kullberg-Piilola 2000, 60.) Itsetunto kehittyy lapsuudessa rinnan kiintymyksestä sentunteen kanssa. Itsetunto opitaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Itsetunnon tulisi lapsuudessa rakentua vahvaksi, koska se määrää ihmisen ajatuksia ja toimintaa vielä aikuisenakin. Lapsi, jolla on hyvä perusta itsetunnon kehittämiseksi, oppii myös ilmaisemaan tunteitaan. (Isokorpi 2004, 132.)

Lapsen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymiseen vaikuttaa ensisijaisesti vanhempien henkinen kypsyys ja perheenjäsenten välinen vuorovaikutus. Vanhemman lapselleen antamat johdonmukaiset käyttäytymismallit, positiivinen palaute ja usko lapsen kehittymiseen ovat lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymisen lähtökohta. (Ojala & Utela 1993, 114.)

Minäkuva syntyy ja alkaa kehittyä ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa. Lapsi oppii pitämään itseään rakastamisen arvoisena saadessaan kokea itsensä tärkeäksi läheisten ihmisten seurassa. Itsensä arvostaminen edistää kykyä nauttia elämästä, onnellisuuden tunnetta ja kykyä tasapainoisiin ihmissuhteisiin. (Isokorpi 2004, 133.)

Lapsi muodostaa omaa itseään koskevat käsityksensä suhteessa häntä ympäröivää sosiaalista ympäristönsä. Minäkuva on ihmisen henkilökohtainen käsitys kuka ja mikä hän on. Se luo viitekehyksen yksilön sosiaaliselle kanssakäymiselle elinympäristössään. Lapsen minäkuva on hyvin samanlainen kuin vanhempien käsitys lapsestaan. (Ojala & Utela 1993, 24.)

KUVIO 2. Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde (Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus-kiintymyssuhteen perusta 2008).

Kiintymyssuhde muodostuu lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa (KUVIO 2). Jotta vanhemman ja lapsen muodostuu kiintymyssuhde, on vanhemman kyettävä nauttimaan suhteestaan lapseensa. Vanhemman tulee olla emotionaalisesti lapsensa saatavilla sekä kyettävä auttamaan ja lohduttamaan lastaan tarvittaessa. Vanhemman ja hänen lapsensa vuorovaikutuksen tulee olla vastavuoroista ja samantahtista. (Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus-kiintymyssuhteen perusta 2008.)

3 VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLINEN VUOROVAIKUTUSSUHDE

Perheen sisällä on kahden tasoista vuorovaikutusta, vanhempien välisessä parisuhteessa ja vanhempien ja lasten välillä. Nämä kaksi vuorovaikutuksen tasoa ovat sidoksissa toisiinsa. Toimiva parisuhde mahdollistaa onnistuneen vuorovaikutuksen vanhempi-lapsi suhteessa. (Ojala & Utela 1993, 121.)

Lapsen vuorovaikutustaidot alkavat kehittyä ensimmäisessä ihmissuhteessa, joka yleensä on lapsen vanhempi. Vanhemman antama hoito ja lapsen riippuvuus ovat merkityksellinen kokemus vanhemmalle. Vanhemman vastuulla on vuorovaikutussuhteen luominen ja ylläpitäminen lapseensa. (Alijoki 1998, 9.)

Vanhemman ja lapsen välinen varhainen vuorovaikutus luo pohjan lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Varhainen vuorovaikutus on yhdessä tekemistä, kokemista ja olemista lapsen ja vanhemman välillä. Pysyvät ihmissuhteet, perheen normaali arki ja rutiinit luovat pohjan riittävän hyvälle varhaiselle vuorovaikutukselle. Vanhemman ei aina tarvitse suunnitella yhteistä tekemistä vaan tärkeää on yhdessäolo ja kokemusten jakaminen lapsen kanssa. Vanhempi ja lapsi tekevät vuorotellen aloitteita yhteisestä tekemisestä ja toinen osapuoli vastaa siihen. (Vanhemmuus ja kasvatus 2010.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa sanaton viestintä on merkityksellistä lapsen ja vanhemman välillä. Ilmeet, eleet, katseet, äänenpainot ja -sävyt ovat tärkeitä kommunikatiokeinoja. Sanaton kanssakäyminen vanhemman ja lapsen välillä on kaiken perusta ja jättää lapseen pysyvän jäljen. (Tamminen 2004, 52.) Suurin osa viestinnästä on sanatonta. Erityisesti tunteita ilmaistaan ilmeillä. Vuorovaikutustilanteessa katse kertoo usein, millainen tunneilmasto on lapsen ja vanhemman välillä. Lapsi voi kokea puuttuvan katsekontaktin läheisyyden puuttumisena. (Alijoki 1998, 12.) Sanattomaan viestintään liitetään myös kosketus, eli haptinen aistimus. Koskettamalla vanhempi välittää viestiä lapselle pitämisestä, rakastamisesta, turvallisuudesta ja ymmärtämisestä. Kosketus kuuluu olennaisesti vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. (Kauppila 2005, 33.)

Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta on arjen eri tilanteissa, kuten pukeutumisessa, ruokailuissa, keskusteluissa ja havainnoissa ympäristöä. Se miten lapsi reagoi ja käyttäytyy eri vuorovaikutustilanteissa herättää vanhemmassa tunteita ja ajatuksia lapsesta. Lapsi muodostaa omat tunteensa ja mielikuvansa vanhemmistaan ja ympäristöstään. Vuorovaikutuksen tunnetasolla näkyy kuinka vanhempi suhtautuu lapseen, onko vanhempi aktiivinen vai passiivinen tai säätelevä vai seuraileva. (Alijoki 1998, 10.) Vanhemman ja lapsen välisessä kasvatussuhteessa on tärkeää vastata tunteeseen tun-

teella. Vain aito vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä kehittää lapsen tunne-elämää. Aidossa vuorovaikutussuhteessa molemmat osapuolet nähdään persoonina. (Puolimatka 2004, 63.)

Vanhemmalla on päävastuu vuorovaikutuksestaan lapseensa, koska hänellä on enemmän valtaa lapseen verrattuna. Vanhempien sisäiset rajoitukset ja käyttäytymismallit ovat jossain määrin perintöä heidän omasta kasvuympäristöstä ja lapsuudenkodista. Vanhemmat, jotka ovat kasvaneet kodissa, jossa tunneilmaisu ja positiivisten tunteiden ilmaisu on estynyttä, on puutteelliset valmiudet osoittaa rakkautta ja muita tunteita omalle lapselleen. (Ojala & Utela 1993, 121–122.)

Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus on pohjana lapsen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittymiselle. Vanhempien positiivinen palaute ja malli antavat lapselle myönteiset lähtökohdat. Lapsi oppi käyttämään hyväksi ympäriltään saamaansa palautetta ja pystyy käyttämään omia sisäisiä voimavarojaan. (Ojala & Utela 1993, 121.)

Vanhemmat voivat tarvita tukea vuorovaikutuksen kehittämiseen lapseensa. Tutkimusten mukaan varhainen tuki vuorovaikutuksen tukemisessa mahdollistaa, että vanhemman ja lapsen suhteesta tulee lapsen näkökulmasta turvattu. Vanhemmalle on tärkeää, että hän saa kokemuksen lapsensa auttamisesta. Kiintymyssuhteen ymmärtäminen vanhemman ja lapsen välillä on tärkeää, jotta työntekijä voi tukea vanhemman ja lapsen välistä suhdetta. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen. 2006, 86–87.)

3.1 Vanhempi-lapsivuorovaikutussuhteen häiriöt

Vuorovaikutushäiriötä vanhemman ja lapsen välille aiheuttavat ristiriitainen kommunikaatio, vaillinainen kommunikaatio, mahdottomat ohjeet ja sivumerkityksiä sisältävä kommunikaatio. Ristiriitaisessa kommunikaatiossa sanallinen ja sanaton kommunikaatio eivät kohtaa. Vanhemman ja lapsen välisen kommunikaation ollessa vaillinaista, vain osa sanomasta sanotaan ääneen ja loput kuulijan tulisi itse päätellä tai tietää. (Ojala & Utela 1993, 114.)

Lapsen on mahdoton ymmärtää vanhemman viestejä, jotka sisältävät käskyn sekä toivomuksen. Lapsi ei ymmärrä tällaista vanhemman sanomaa. Vanhemman antaessa tämältyyppisiä viestejä, lapsi ei pysty yhteen sovittamaan niitä. (Ojala & Utela 1993, 116.)

3.2 Vuorovaikutussuhteen vahvistaminen

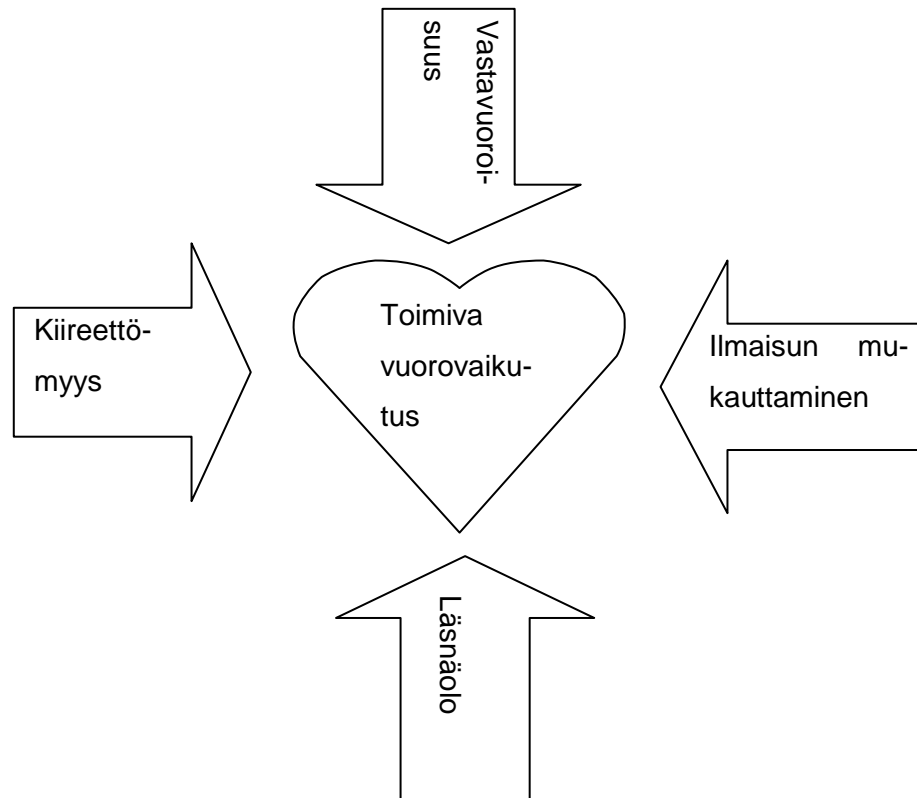
Lapsi omaksuu vuorovaikutustaitoja vanhempiensa, hoitajiensa ja perheen jäsenten kanssa. Lapsen varhaiset kokemukset vuorovaikutuksesta luovat perustan myöhemmälle monimutkaisemmalle kommunikoinnille. Vanhemman on tärkeää antaa lapselle usein palkitsevia kokemuksia aikuisten kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. (Kauppila 2005, 134.)

Vuorovaikutuksen perustana on molempien osapuolien aito ja vastavuoroinen läsnäolo sekä kiinnostus toisistaan (KUVIO3). Lapset aistivat herkästi sen, jos vanhempi ei keskity vuorovaikutustilanteeseen. Vanhemman läsnäolon merkitys korostuu hänen ollessa vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Lapsella ei ole vielä käsitystä menneestä tai tulevasta, vaan tilanne toisen ihmisen kanssa on tärkeää. Vanhemman ja lapsen välisessä toimivassa vuorovaikutuksessa tärkeää on kiireettömyys ja keskittyneisyys toisiinsa. (Vuorovaikutuksen tukeminen 2009.) Kiireettömyys luo mahdollisuuden vanhemman ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle. Kiireettömyydessä olennaista on se, että vanhemmalla on aikaa kuunnella, mitä lapsi sanoo, tuntee tai tarvitsee. Lapsi joka elää vanhempiensa luomaa kiireetöntä arkea, luottaa siihen, että hänellä on vanhemmat. Vanhemmat viestittävät lapselleen kiireettömyydellä, että he ovat läsnä lapselleen. Lapsen saadessa toistuvia kokemuksia läsnä olevista vanhemmista, hänelle rakentuu sisäinen turva. (Hellsten 1999, 135.)

Vanhempien ollessa kiireettömiä, heillä on aikaa huomata lapsensa tunne reaktiot. He kuulevat ja huomaavat lapsensa surun ja lohdutuksen tarpeen. Lapsen saadessa vanhemmiltaan jatkuvia kokemuksia nähdyn ja kuulun tulemisesta, hänelle alkaa vähitellen kehittyä kyky kuunnella itseään. Lapsesta tulee ihminen, joka ei ohita itseään vaan kykenee tiedostamaan itsensä ja olemaan läsnä itsessään. (Hellsten 1999, 135–136.)

Vuorovaikutus lähtee siitä, että lapsi ja vanhempi virittyvät toistensa vireys- ja tunnetilaan. Toisiinsa keskittyessään he alkavat peilata toistensa eleitä ja ilmeitä. Vanhemman luoma myönteinen ilmapiiri tukee lapsen kiinnostuksen säilymistä yhteisessä tekemisessä ja motivoi toimimaan vuorovaikutuksessa. Onnistuneet vuorovaikutuskokemukset lisäävät lapsen ja vanhemman kykyä nauttia toistensa seurasta ja halua viettää aikaa yhdessä. (Vuorovaikutuksen tukeminen 2009.)

Keskustellessaan lapsensa kanssa vanhempi mukauttaa kielellistä ilmaisuaan lapsen ikä- ja kehitystason mukaiseksi, tämä tukee lapsen kielellistä kehitystä. Vanhemman tulee käyttää yksinkertaisia ilmauksia sekä käyttää äänensävyjä tilanteen ja tunnelman mukaisesti. Lapsi saa kokea, että vanhempi ymmärtää häntä ja on kiinnostunut hänen asioista. (Vuorovaikutuksen tukeminen 2009.)

KUVIO 3. Toimiva vuorovaikutus

4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA

Päivähoidossa tehtävää yhteistyötä vanhempien kanssa kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuudessa tietoisesti sitoudutaan toimimaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Keskeistä on vanhempien ja henkilöstön dialogisuus eli tasavertainen vuorovaikutus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 11,23.)

Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapsen näkökulmasta katsottuna kahden tärkeän tekijän vanhempien ja päivähoidon henkilöstön tiedot ja kokemukset. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 31.) Tunnesuhde, joka muodostuu lapsen ja hänen vanhempansa välille on ensiarvoisen tärkeä lapsen muihin aikuissuhteisiin verrattuna. Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

Useat päivähoiton ammattilaiset toteavat vanhemmuuden olevan hukassa. Lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöinä voivat olla vanhempien puutteelliset kasvatustaidot ja selviytymiskeinot elämän muutoksissa. Vanhemmilla ei ole välttämättä kokemusta lastenhoidosta ja kasvatuksesta. (Rantala 2002, 29–30.) Viime aikoina on alettu enemmän kiinnittää huomiota lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyömiseen, myös vanhempien neuvottomuuteen ja ohenevaan vanhemmuuteen on kiinnitetty huomiota (Puonti ym. 2005, 241). Perheet, joilla ei ole sosiaalisia verkostoja, tarvitsevat tukea lapsen kasvatukseen ja arjen rutiineihin. (Rantala 2002, 29–30.)

Pystyäkseen tukemaan vanhempia kasvatustyössään päiväkodin työntekijän tarvitsee tietämystä vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutussuhteen merkityksestä. Vuorovaikutussuhteen kannattelua on tieto lapsen tarpeista, kyky toimia vuorovaikutuksellisesti lapsen sekä hänen vanhempien kanssa sekä pyrkimys löytää yhteisymmärrystä. Sensitiivinen ja havainnoiva suhde auttaa päivähoiton työntekijää näkemään mahdollisen tuen tarpeen. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen kannattelu on tärkeä osa päiväkodin työtä. Tämän suhteen kannattelussa on päiväkodin työntekijän tärkeää antaa tilaa vanhempien kokemuksille jakamiselle ja niistä keskustelulle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.)

Päiväkodin työntekijän tulee myös huomioida positiiviset asiat vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa ja vahvistaa niitä kertomalla ne vanhemmalle. Päiväkodin työntekijän ja vanhempien välinen luottamuksellinen ja toimiva vuorovaikutus mahdollistaa molempipuolisen tuen tarpeen ilmaisemisen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 23.) Varhainen vuorovaikutus ei ole uusi käsite sosiaali- ja terveysalalla. Se on ollut käytössä näiden

alojen työmenetelmänä jo kauan. Varhaiskasvatuksen työmenetelmänä se on tullut suosittumaksi viimeisen viiden vuoden aikana. Varhaiskasvattajien piirissä on varhaisesta vuorovaikutuksesta kahdenlaisia mielipiteitä. Osan mielestä kyseessä on selkeä työmenetelmä ja osan mielestä kyseessä on työtapana, joka on ollut jo kauan tiedostamatta käytössä ja jota on vasta nyt alettu käsitteellistää ja tutkia. (Schrooten 2010, 31.)

Päivähoidon työntekijöillä on merkittävä rooli varhaisessa vuorovaikutuksessa lapseen sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Työntekijöiden tulee toimia vanhemmuuden peilinä, eli työntekijät havainnoivat ja antaa palautetta lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta. Erityisesti positiiviset havainnot olisi tärkeää sanoa vanhemmille, koska ne vahvistavat vanhemman itsetuntoa kasvatustyössä. Vanhemman itsetunnon lisääminen kasvattajana on yksi varhaisen vuorovaikutuksen tavoitteista varhaiskasvatuksessa. (Schrooten 2010, 31.)

Varhaisen vuorovaikutuksen työotteessa on mahdollista päästä ongelmien äärelle silloin kun ne ovat vasta orastavia. Varhaisella vuorovaikutuksella pystytään tukemaan vanhempien kasvatustehtävää riittävän ajoissa. Vanhemman ollessa aktiivisessa vuorovaikutuksessa tunnetasolla lapsen kanssa, lapsi saa turvallisuuden ja hyväksymisen kokemuksen. Tämä mahdollistaa kiintymyssuhteen muodostumisen lapsen ja vanhemman välille. (Schrooten 2010, 31.)

4.1 Riittävä vanhemmuus

Vanhemmuudessa on kyse lapsen hoivaamisesta, huolenpidosta, kasvatuksesta, huoltajuudesta, suojelusta ja emotionaalista kohtaamisesta. Useat lait määrittelevät, millaista hyvä vanhemmuus on. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittää, että vanhemman tehtävä on turvata lapsen tasapainoinen kehitys, yksilölliset tarpeet ja toivomukset huomioiva hyvinvointi. Laki kiinnittää huomiota myös lapselle tärkeiden ihmissuhteiden, kuten lapsen ja hänen vanhempansa välisen suhteen turvaamiseen. (Puonti, Saarnio & Hujala 2005, 242.)

Lapsen tärkeä elämän perusta on perhe sekä vanhemmat. Vanhemmuus on äitiyttä ja isyyttä, johon sitoudutaan koko elämäksi. Vanhempien keskinäinen vuorovaikutus on lapselle mallina hahmottamaan maailmaa. Lapsen kasvattaminen on vaativaa ja tämän vuoksi vanhempana olo ei ole aina helppoa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 15.)

Kasvatustapa, joka antaa lapselle vahvan tunnesiteen, tukee lapsen yksilöllisyyttä ja asettaa rajat. Se myös tukee lapsen itsetuntoa, sosiaalisia taitoja ja koulumenestystä. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu lapsen perustarpeiden tyydyttäminen. Hyvä vanhempi viettää laadullisesti hyvää aikaa riittävästi lapsensa kanssa. (Puonti ym. 2005, 243.)

Riittävää vanhemmuutta on se, että lapsen kotoa löytyy turvallinen läsnä oleva aikuinen. Aikuisen tehtävä on ottaa vastaan lapsen tunteet ja vastata niihin. Vanhemmalla tulee olla hyvä itsetunto. Ja tietoinen omista tarpeistaan ja tunteistaan, jotta hän voi olla lapselleen riittävä vanhempi. Riittävän vanhemmuuden kodeissa tunnetaan läheisyyttä, huomataan asioita ja niistä ollaan valmiita puhumaan. (Puonti ym. 2005, 243.)

4.2 Vanhemmuuden haasteet

Nyky-yhteiskunnassa perheelle kuuluvat tehtävät ovat kaventuneet. Yhteiskunnan vastuulle vanhemmilta ovat osittain siirtyneet vastuu lasten hoivaamisesta, hoitamisesta ja kasvattamisesta. Tällaisesta järjestelystä käytetään nimitystä jaettu vanhemmuus. Asiantuntijat miettivät, kuinka paljon yhteiskunnan on otettava vastuuta lasten kasvatuksesta ja hoidosta. (Puonti ym. 2005, 242.)

Yhteiskunnallisia ongelmia lapsiperheissä aiheuttavat esimerkiksi vanhempien työttömyys ja päihteiden käyttö sekä lisääntyneet avioerot. Vanhemmilla ei ole riittävästi aikaa ja kärsivällisyyttä olla läsnä lapsensa elämässä turvallisena ja rakastavana vanhempaina. Vanhemmat kokevat kiireisessä ajassamme riittämättömyyttä lastensa kasvatukseen liittyvissä asioissa. Hyvä vanhemmuus vaatii riittäviä henkisiä voimavaroja perheeseen. (Jalovaara 2005, 82.)

Vanhempien ei ole kuitenkaan välttämättä helppoa myöntää ongelmiaan eikä vastaanottaa tukea. Kynnys avun pyytämiseen ongelmien selvittämiseksi on madaltumaan päin. Yksi syy avun pyytämättä jättämiselle on, että kulttuurissamme pidetään perheen asioita yksityisenä. (Järvinen ym. 2009, 15.)

Yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalvet pyrkivät tukemaan vanhempia lasten kasvatuksessa kunkin perheen elämäntilanteen ja tuen tarpeen huomioiden. Päivähoidon henkilöstöllä on ammattitaitoa tunnistaa perheiden ongelmia varhaisessa vaiheessa ja tarjoamaan tukea kasvatuksessa. (Järvinen ym. 2009, 15.)

4.3 Varhainen tunnistaminen vanhemmuuden tukemisessa

Vanhemmuuden tukeminen on ollut keskiössä kun puhutaan lapsiperheiden tukemisesta. Erityistä huomiota on haluttu kiinnittää ehkäisevään työhön ja ongelmien varhaiseen tunnistamiseen. Perheitä pyritään tukemaan ennen kuin heidän ongelmansa monimutkaistuvat ja kasaantuvat. (Puonti ym. 2005, 241.)

Varhaisessa tunnistamisessa päivähoiton työntekijä huomioi lasten kasvun ja kehityksen mahdollisia vaarantumisen aiheuttavia tekijöitä. Varhainen tunnistaminen on myös työskentelytapa, jossa lapset ja vanhemmat saavat tukea tarvitessaan. Tavoitteena on havaita ongelmat entistä varhaisemmin ja tarttua niihin tarvittavin keinoin. (Sosiaaliportti, 2009.)

Ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta (Lastensuojelulaki L 2007/417.) Lastensuojelulaissa lähtökohtana ovat lapsen oikeudet. Laki turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen arkeen, monipuolisen kehityksen turvaamiseen sekä mahdollisuuden erityiseen suojeluun. Tavoitteena on painottaa lastensuojelun ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista tukea. (Määttä & Rantala, 2010,149–150.)

Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään peruspalvelujen yhteydessä. Tämä lisää muun muassa päivähoiton painetta toimia perheen tukena kasvatustehtävässään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on pyrittävä tarjoamaan apua perheelle riittävän ajoissa ja ohjattava tarvittaessa lapsi perheineen lastensuojelun piiriin. (Määttä & Rantala 2010,149–150.)

Lastensuojelua tarvitsevan perheen tukeminen kasvatustehtävässään tarkoittaa päivähoitossa perheen konkreettista ohjaamista arjen asioissa, kuten sääntöihin, turvallisuuteen ja ohjaukseen liittyvissä asioissa. Päivähoiton toimiessa lastensuojelun avohuollon tukitoimena ensisijaisen tärkeää on, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Tällaisissa tilanteissa päivähoito voi toimia lapsen kehityksen suojana, tarjoten lapselle turvallisen aikuissuhteen. (Määttä & Rantala 2010, 149–150.)

4.4 Vanhemmuuden tukemisen menetelmiä

Etsimme toiminnallisia menetelmiä, jotka on kehitelty tukemaan vanhemmuutta. Tutustuimme näihin kyseisiin menetelmiin menetelmäämme kehitellessä. Tutustuimme Käsi-

kynkkä-ryhmätyömenetelmään, jonka ovat kehittäneet puheterapeutit Johanna Överlund ja Marja-Leena Pesonen. Käsikynkkä-työmenetelmän tarkoitus on parantaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Työmenetelmän nimi kuvaa vanhemman ja lapsen välistä fyysistä ja psyykkistä suhdetta. Työmenetelmä sopii käytettäväksi perheille, joissa on ongelmia juuri vuorovaikutuksessa lapsen ja vanhemman välillä. Käsikynkässä tuetaan yhteisleikkien keinoin lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2006, 124.)

Käsikynkkä-työmenetelmässä ohjaajan rooli on kannustaa vanhempia toimimaan oman lapsensa kanssa. Vanhempi ei katsele sivusta, vaan hänellä on tärkeä rooli tukea oman lapsensa kehitystä. Työmenetelmä soveltuu hyvin ennaltaehkäisevän työn sekä varhaisen tuen välineeksi. Vanhemmat, jotka osallistuivat toimintaan, ovat kokeneet sen tuottavan iloa lapselle ja kehittävän vanhempana olemisen taitoja. (Lastensuojelun käsikirja, Käsikynkkä 2009.)

Toinen menetelmä, joka myös on kehitelty lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemiseksi on Theraplay. Tämä menetelmä on kehitetty lapsille ja perheille, joiden suhdetta häiritsevät päivittäisten kokemusten heikko jäsentyminen, liian vähäinen vuorovaikutus, riittämätön määrä hoivaa, koskettamista ja empatiaa sekä oikeantyyppisten haasteiden puute. (Jernberg & Booth 2003, 17.)

Theraplay on lyhytkestoinen, leikkisä ja yhteyttä rakentava terapian muoto. Tämän menetelmän tavoitteena on hoitaa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen häiriöitä. Hoidon tavoitteena on parantaa lapsen kiinnittymiskehitystä, vahvistaa itsetuntoa sekä sosiaaliin suhteisiin sitoutumista ja luottamista. Mallina tälle menetelmälle on toiminut terve ja luonnollinen pienen lapsen ja vanhemman välinen suhde. Vanhemmat ovat mukana terapiassa, ensin heidän roolinsa on olla tarkkailijoita ja myöhemmin rinnakkaisterapeutteina. Lapsen ja vanhemman välille pyritään luomaan toimiva vuorovaikutussuhde. Terapiatuokioiden aikana vanhemmat pyrkivät luomaan tätä vuorovaikutussuhdetta ja terapian päätyttyä vanhemmat jatkavat tätä. (Jernberg & Booth 2003, 29)

4.5 Toiminnalliset menetelmät päivähoidossa

Valitsimme toiminnalliset menetelmät kansioomme, koska niiden avulla päivähoito voi saada uusia näkökulmia vanhemman ja lapsen välisen suhteen tukemiseksi. Toiminnalliset menetelmät sopivat erityisen hyvin lapsille, koska leikkiminen, laulaminen, piirtäminen, käsillä tekeminen ja liikkuminen ovat lapselle luonnollisia tapoja ilmaista mielipitei-

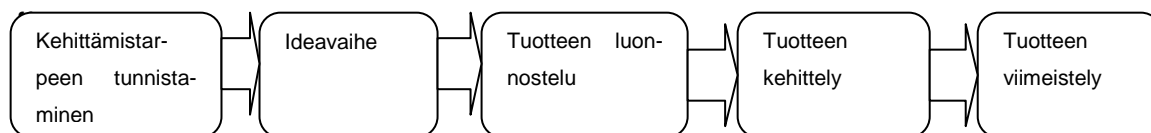
tään ja tunnetilojaan. Ne myös auttavat vanhempaa ja lasta käsittelemään asioita, joista voi olla vaikea puhua. (Sosiaaliportti. Toiminnalliset menetelmät, 2011.)

Käyttämällä toiminnallisia menetelmiä päivähoitossa lapsi ja vanhempi voivat saada onnistumisen kokemuksia. Nämä kokemukset voimavaraistavat heitä. Toiminnallisia menetelmiä on käytetty esimerkiksi Perhekuntoutuksessa. Siellä on todettu, että toiminnallisessa ohjatussa tekemisessä perheenjäsenten välinen vuorovaikutus vahvistuu. Myös lapsen myönteinen minäkuva kehittyy toiminnallisia menetelmiä käyttämällä. (Sosiaaliportti. Toiminnalliset menetelmät, 2011.)

5 TUNNE MINUT -KANSION TUOTTEISTAMINEN

Sosiaali- ja terveysalalla kehitettävien tuotteiden ideana on, että ne pyrkivät parantamaan ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja elämänhallintaa. Tärkeänä pidetään vuorovaikutussuhdetta, joka tukee palvelun sisältöä. Tuottamisessa ja kehittämisessä on muistettava ihmisarvon kunnioittaminen. (Jämsä & Manninen 2000, 14.)

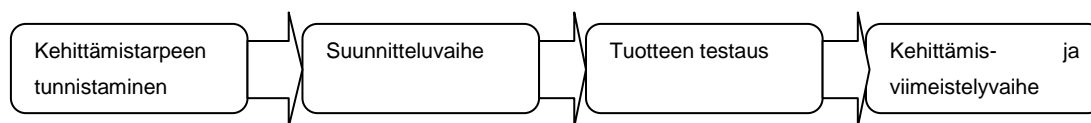
Osaamiseen vaikuttavat kyky tunnistaa ja tarkentaa asiakkaan tarpeita hänen tai lähi-verkostonsa kanssa. Tarpeisiin pyritään vastaamaan sopivalla auttamismenetelmällä. Menetelmää on tärkeä toteuttaa suunnitellusti sekä arvioida sen toimivuutta. Osaamista ovat vuorovaikutustaidot, päätöksentekotaidot, vastuullisuus, eettisyys ja moniammatillisuus. (Jämsä & Manninen 2000, 23–24.)

KUVIO 4. Tuotteistamisprosessi (Jämsä & Manninen, 2000)

Olemme käyttäneet Tunne minut -kansion kehittämisessä apuna Jämsän ja Mannisen (2000) tuotteistamisprosessikuvausta mukailien. Jämsän ja Mannisen (2002) mukaan tuotteistamisprosessi (KUVIO 4) alkaa kehittämistarpeen tunnistamisesta. Seuraavassa vaiheessa on ideointivaihe. Tämän jälkeen alkavat tuotteen luonnostelu- ja kehittämisvaiheet. Lopuksi on tuotteen viimeistelyvaihe.

Mukailimme ja yhdistelimme Jämsän ja Mannisen (2002) tuotteistamisprosessin vaiheita oman tuotteemme prosessin kuvauksen kannalta soveltuvammaksi (KUVIO 5.). Olemme yhdistäneet ideointi- ja luonnosteluvaiheen ja nimenneet sen suunnitteluvaiheeksi. Suunnitteluvaiheen jälkeen testasimme suunnittelemamme tuotteen. Testauksesta saatujen palautteiden ja havaintojen pohjalta kehitimme ja viimeistelimme tuotteen lopulliseen muotoon Tunne minut -kansioksi.

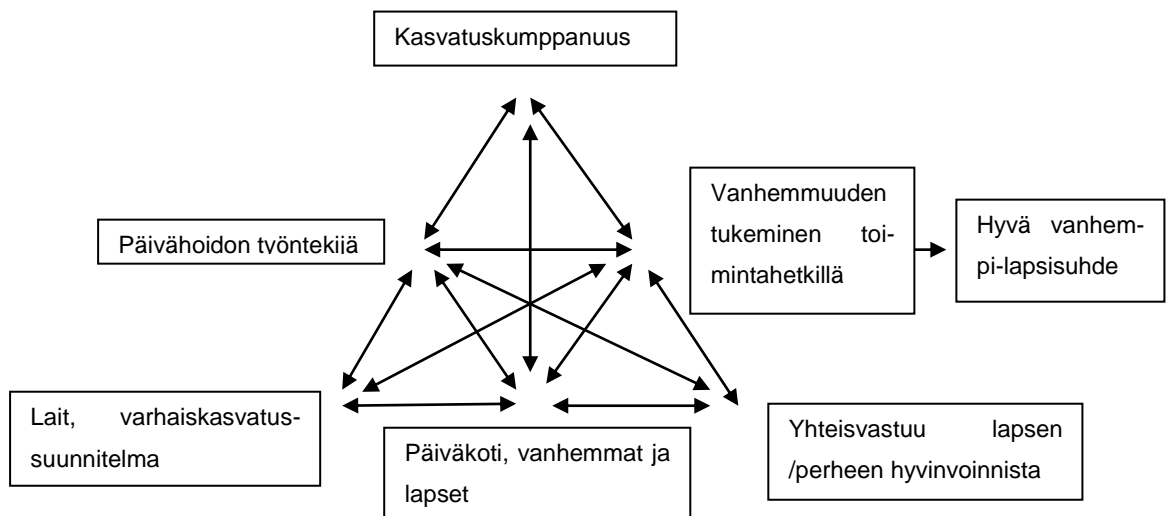

KUVIO 5. Tunne minut -kansion tuotteistamisprosessin kulku

5.1 Kehittämistarpeiden tunnistaminen

Opinnäytetyömme tuotteen kehittämistarve on noussut tarpeesta luoda uusia työmenetelmiä vanhemmuuden tukemiseen. Opinnäytetyönämme tuotimme kansion vanhemmuuden tukemiseen. Kansio on suunnattu päivähoidon käyttöön.

Olemme käyttäneet Engeströmin (1987) toimintamallia mukaillen kuvamaan sitä, miten päivähoitossa tulee tukea vanhemmuutta (KUVIO 6). Toimintamallissa tarkastellaan työyhteisön toimintaa, jotka työskentelevät määritetyn kohteen parissa (Työyhteisö ja esimiestyö 2010). Kohteena ovat vanhemmat, jotka tarvitsevat tukea ja vahvistusta vanhemmuuteensa. Päivähoitolaissa ja varhaiskasvatussuunnitelmassa sanotaan, että perheitä ja vanhempien kasvatustyötä on tuettava, johon jokainen päivähoiton työntekijä osallistuu. Vanhemmuutta päivähoitossa tuetaan kasvatuskumppanuuden kautta. Meillä on uusi menetelmä toteuttaa kasvatuskumppanuutta toimintahetkien avulla, johon osallistuvat päivähoiton työntekijöiden lisäksi vanhemmat ja lapset. Toimintahetkillä tavoitellaan hyvää vanhempi-lapsisuhdetta.

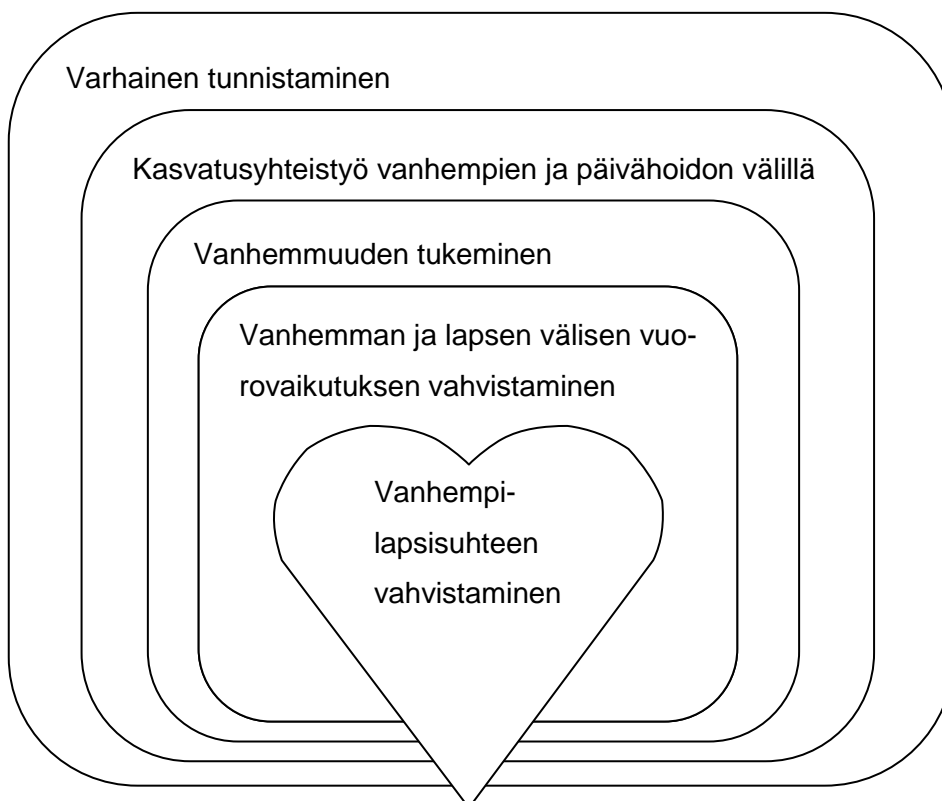

KUVIO 6. Toimintamalli (Engeström 1987) vanhemmuuden tukemiseen Tunne minut -kansion toimintahetkillä päivähoitossa.

Kansio sisältää toimintahetkiä, joiden tavoitteena (KUVIO 7) on vahvistaa vanhempi-lapsisuhteen vuorovaikutusta. Toimintahetkien tarkoituksena on tukea ja vahvistaa vanhemmuutta. Tunne minut -kansion toimintahetkiä voidaan käyttää myös vanhemman ja lapsen välisen puutteellisen vuorovaikutuksen tunnistamiseen varhaisessa vaiheessa. Järjestämällä toimintahetkiä vanhemmalle ja lapselle päivähoiton työntekijät pääsevät havainnoimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä heidän välistä suh-

dettaan sekä tunnistamaan mahdollisen tuen tarpeen. Päivähoidon työntekijän havaitessa tuen tarvetta vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa Tunne minut –kansion toimintahetkissä voi muodostaa sarjan vanhemmuuden tukemiseksi.

Toimintahetkistä hyötyvät kaikki vanhemmat. Myös vanhemmat, joilla on toimiva vuorovaikutussuhde lapseensa. Hetket vahvistavat vanhempi-lapsisuhdetta mukavan yhteistoiminnallisen tekemisen kautta. Tunne minut -kansion toimintahetkien avulla päivähoiton työntekijät pystyvät antamaan ideoita vanhemmille, kuinka viettää laadullisesti hyvää aikaa lapsensa kanssa.

KUVIO 7. Tunne minut -kansion tavoitteet

5.2 Tuotteen suunnitteluvaihe

Jämsän ja Mannisen (2002) mukaan ideointivaiheessa tavoitteena on koota yhteen mahdollisimman paljon ideoita ja erilaisia lähestymistapoja nimettyyn ongelmaan. Suunnittelimme tuotteemme toimintahetkiä ensin melko vapaasti. Keskustelimme ja kirjassimme niitä ylös. Tässä vaiheessa emme vielä karsineet mitään ideoita pois. Suunnitelman

hahmottuessa ja kirkastuessa kokosimme yhteen ne ideat, jotka arvioimme sopivan opinnäytetyömme tuotteen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Esittelimme toimeksiantajallemme, Päiväkoti Muksuteekin työntekijöille, alustavan suunnitelmamme kansiosta. Päiväkodin henkilöstö arvioi kansion suunnitelmaa käytännönläheiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi. Keskustelimme myös toimeksiantajamme kanssa heidän mahdollisista toiveistaan suunnitelmaa koskien.

Sovimme toimeksiantajan kanssa, että he ottavat vastuun osallistujien saamisesta. Päiväkodin henkilöstö tiedotti toimintahetkiemme testauksesta vanhempainillassa, johon olimme laatineet esittelykirjeen (Liite 1). Kirjeessä kerroimme lyhyesti opinnäytetyöstämme ja tarpeestamme saada mukaan toimintaan vapaaehtoisia osallistujia. Osallistujia ilmoittautui neljä vanhempilapsiparia, joilla laadimme kutsukirjeen (Liite 2). Kirjeessä kerroimme enemmän testauksen ajankohdasta, tarkoituksesta ja osallistujien roolista.

5.2.1 Toimintahetkien suunnittelu

Kansion sisällön suunnittelun lähtökohtana olivat kansion toimintahetkille asettamamme tavoitteet. Suunnitteleimme toiminta oli lapsilähtöistä. Suunnittelussa otimme huomioon, että toimintahetkien sisältöjen tulee olla lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivia.

Toimintahetkissä vanhemman rooli on lapselle tärkeä ja lapsi ihailee sekä matkii vanhempaa. Lapset ovat kiinnostuneita vanhempien tekemisistä. Erilaiset rooli- ja mielikuvitusleikit kiinnostavat lasta. Lapsi eläytyy omiin kokemuksiinsa. Vanhemman on tärkeää keskustella lapsen kanssa hänen ajatusten ja tunteiden kehittymisen kannalta. Lapsen tunne-elämä kehittyy suhteessa omiin vanhempiin. (Alijoki 1998, 65–70.)

Toimintahetkien suunnittelussa otimme huomioon, että vanhemman tehtävänä on olla aktiivinen ja motivoida lastaan toimintaan. Vanhempi motivoi lastaan yhtymällä toiminnan tuottamaan yhteiseen iloon. Tämä luo vanhemman ja lapsen välille yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisen onnistumisen kokemuksen.

Suunnittelussa toimintahetkiemme tavoitteeksi asetimme vanhemmuuden vahvistamisen. Toimintahetkille laadimme vanhemmille suunnatut oppimistavoitteet. Oppimistavoitteiden saavuttaminen vahvistaa vanhemmuutta. Vanhemmille asetutettuja tavoitteita ovat lapsen iloon yhtyminen, lapsen positiivisten ominaisuuksien havainnoiminen ja äänen sanominen sekä vuorovaikutuselementtien käyttäminen. Tavoitteena on, että van-

hemmat ymmärtävät toimintahetkien tavoitteiden merkityksen ja ottavat oppimansa asiat osaksi vanhemmuuden toteuttamista.

Yksi toimintahetki kestää keskimäärin yhden tunnin. Suunnittelemamme toimintahetket sisältävät kolme vaihetta, aloitus, toiminnallinen ja päätäntä. Toimintahetken vaiheistaminen kolmeen osaan antaa toiminnalle selkeän rakenteen.

Aloitusvaiheen tarkoituksena on motivoida ja orientoida osallistujia aiheeseen sekä viritää lasta ja vanhempaa toimimaan yhdessä iloisen tekemisen kautta. Aloitusvaiheessa tärkeää on lämpimän ja rennon tunnelman luominen.

Toiminnalliseen vaiheeseen valitsimme konkreettista toiminnallista tekemistä, jossa vanhempi ja lapsi yhdessä askartelevat toimintahetken teemaan liittyen. Yhteinen tekeminen tukee vanhemman ja lapsen yhteistoiminnallisuutta. Toiminnallinen vaihe sisältää vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutuksellista tekemistä, jossa toteutuu vuorovaikutuksen eri elementit.

Päätäväaihe sisältää teemaan soveltuvan rentoutuksen. Rentoutuksen tavoitteena on, että vanhempi hoivaa lasta. Hoivaaminen tukee vanhemman ja lapsen välistä kiintymystä ja läheisyyttä.

5.3 Tuotteen testaus

Erilaisten tuotemuotojen kehittämissä tarvitaan palautetta ja arviointia koko prosessin ajan. Paras tapa on koekäyttää tai esitellä tuotetta. (Jämsä & Manninen 2000, 80.) Tämän vuoksi halusimme esitellä tuotettamme, sillä halusimme tietoa suunnittelemamme toiminnan sisällön toimivuudesta.

Testasimme saman illan aikana kahta suunnittelemaamme toimintahetkeämme päiväkohti Muksuteekin tiloissa. Ensimmäiseen toimintahetkeemme osallistui 3- ja 5-vuotias lapsi äiteineen. Toiseen toimintahetkeemme osallistui 4- ja 6-vuotias lapsi äiteineen.

Testauksemme eteni suunnittelemiemme toimintavaiheiden mukaisesti. Ohjasimme vanhempi-lapsipareja toimintavaiheiden edetessä. Ohjeistimme toiminnan, jonka jälkeen siirryimme taka-alalle havainnoimaan. Tämä mahdollisti, että lapsi ja vanhempi pystyivät työskentelemään vuorovaikutuksellisesti ilman häiriöitä.

Molemmissa toimintahetkissä aloitusvaiheena oli keholoru, johon osallistuivat lapset ja vanhemmat. Keholorun tarkoituksena oli hahmottaa oma kehonsa liikkeen kautta. Toiminnallisessa vaiheessa vanhemmat piirsivät lapsensa kehon ääriviivat suurelle paperille. Tämän jälkeen he yhdessä värityivät lapsen kuvan ja keskustelivat samalla lapsen positiivisista ominaisuuksista. Valmiin kuvan he käärivät rullalle sitoen sen rusetilla. Toisessa toiminnallisessa vaiheessa vanhempi-lapsiparit tekivät omat näköiskeppinukkinsa valmiille pohjalla sekä keskustelivat samalla lapsen positiivisista ominaisuuksista. Päätävävaiheissa lasta keinuteltiin peitolla rauhallisen musiikin tahtiin. Keinutuksessa tarkoituksena oli luoda rauhallinen ja turvallinen tunnelma sekä mahdollistaa lapsen ja vanhemman välille katsekontakti.

Testauksessa olivat paikalla meidän lisäksi ilmoittautuneet vanhempi-lapsiparit sekä päiväkodin johtaja ja lastentarhanopettaja. Pyysimme palautetta vanhemmilta sekä päiväkodin työntekijöiltä. Saamiemme palautteiden pohjalta pystyimme kehittämään tuotettamme.

Havainnoimme vanhempi-lapsiparien työskentelyä. Havainnoissamme keskityimme vanhemmille asettamiemme tavoitteiden toteutumisen arviointiin. Havainnoimme vanhemman ja lapsen välistä nonverbaalista vuorovaikutusta, esimerkiksi ilmeitä, eleitä, kosketusta ja äänen sävyjä, koska ne kertovat vuorovaikutussuhteen laadusta.

5.3.1 Päivähoidon työntekijöiden palaute

Kansion testausta oli havainnoimassa ja arvioimassa päiväkodin johtaja ja lastentarhanopettaja. Olimme etukäteen laatineet heille lomakkeen. Lomakkeessa kysyimme: ”Miten arvioitte menetelmämme toimivuutta lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa osana päivähoidon arkea?”

Päiväkodin johtajan ja lastentarhanopettajan vastauksista kävi ilmi, että heidän mielestään toimintahetkiä voi käyttää lapsi-vanhempi-illassa, vanhempainillassa, lasta hakies- ja tuodessa sekä vanhempien vapaapäivänä. Toimintahetkiä pidettiin lämminhenkisenä, mukavana sekä tukevan positiivisten asioiden ääneen sanomista. Toimintahetkien arvioitiin myös tukevan rauhallista toisensa huomioimista, joka on erilaista kuin toimintaa kuin kotona.

Toisena kysymyksenä: ”Miten arvioitte harjoitteiden toimivuutta lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa?” Päivähoidon henkilöstö nosti rauhallisen ja lämpimän tunnelman merkityksen vuorovaikutuksen tukemisessa. Menetelmän

toimintaosion kehoitehtävän arvioitiin ”suorastaan ”hellästi pakottaa” vuorovaikutukseen”. Kehonmallitehtävä mahdollisti lapsen ja vanhemman välisen kosketus- ja katsekontaktin sekä keskustelun. ”Paperinuken teko osallisti lasta enemmän mutta keskittyneessä tekemisessä ei syntynyt niin paljon keskustelua.” ”Lämminhenkistä itsensä ja toisen tarkailua. On aikaa tehdä yhdessä kaikessa rauhassa! Ja huomioida toisensa rauhassa.”

5.3.2 Vanhempien palaute

Pyysimme testauksen jälkeen kaikilta vanhempi-lapsipareilta palautetta toiminnasta. Kysyimme mitä mieltä he olivat toiminnan sisällöstä ja toteutuksesta. Vanhempien antamien palautteiden mukaan idea ja sisältö olivat hyviä, mukava hetki vanhemman ja lapsen kanssa. Vanhempi toivoi, että osallistujia olisi ollut enemmän jännittyneen tunnelman vuoksi. Pieni lapsi ei välttämättä jaksa värittää koko kuvaa ilman aikuisen avustusta. Keholorusta pidettiin ja toivottiin, että sitä olisi toistettu useamman kerran. ”Kepinuken idea kiva, muttei aikuiselle taiteellisesti palkitseva.” Palautteen mukaan toiminnassa oli riittävästi luovuuteen virittäviä asioita. Askartelua pidettiin lapsille sopivana työskentelytapana. Vanhemmat pitivät tärkeänä positiivisten asioiden kertomisesta toisistaan.

Kysyimme miten vanhemmat arvioivat toimintamme soveltuvan päivähoidon tarjoamana. Ideamme arvioitiin olevan soveltuva. Vanhempien mukaan pienryhmä työskentely sopisi päivähoidon toimintaan. Yksi vanhempi toivoi haasteellisempaa toimintaa aikuisille.

Viimeisenä kysymyksenä osallistujilta kysyimme mikä sain heidät osallistumaan toimintaamme. Useat osallistujista kertoivat opiskelleensa itsekin vähän aikaa sitten. Vanhempien mukaan kiinnostus osallistua toimintaan nousi heidän halustaan auttaa opiskelijoita.

5.4 Tuotteen kehittämis- ja viimeistelyvaihe

Aloitimme tuotteemme kehittämisen testauksen jälkeen. Omien havaintojemme sekä vanhemmilta ja päiväkodin henkilöstöltä saamamme palautteen pohjalta ilmeni, että toiminnan tulee olla yhdessä tekemistä, jolloin vuorovaikutuksellinen toiminta toteutuu. Lapsen ja vanhemman tulee työskennellä yhteisen tekemisen äärellä, jotta vastavuoroisuus mahdollistuu. Toiminnan tulee vaatia fyysistä läheisyyttä, jolloin vuorovaikutuksen elementit, kuten katsekontakti, kosketus, äänensävyt, mahdollistuvat vuorovaikutuksessa. Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta näiden elementtien toteutuminen on tärkeää.

Testauksesta saamamme kokemuksemme perusteella ohjaustavan tulee olla lapsilähtöinen. Toiminnan lähtökohtana on lapsi sekä tuottaa hänelle iloa lapsilähtöisen toiminnan kautta. Toiminta tulee suunnitella lasta ajatellen. Vanhemman tehtävä on lapsen iloon yhtyminen. Vanhemman rooli on toimia aktiivisesti vuorovaikutustilanteessa kannustaen ja kehua lasta. Tämä tukee lapsen minäkuvan ja itsetunnon kehitystä.

Ohjaajan tulee tehdä itsensä mahdollisimman näkymättömäksi. Osa vanhemmista koki meidän läsnäolomme tarkkailuksi. Ohjaajan tulee ohjeistaa tarvittava tieto ja antaa työskentelyrauha lapselle ja vanhemmalle sekä olla tarvittaessa tukena vanhemmalle. Ohjaajan rooli korostuu, jos vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on puutteita. Tässä tilanteessa ohjaajan täytyy antaa mallia vuorovaikutuksesta vanhemmalle. Ohjaaja voi antaa mallia vanhemmalle joko itse tekemällä ja näyttämällä mallia oikeasta vuorovaikutuksesta tai sanallisesti ohjaamalla vanhempaa. Tällöin vanhempi saa konkreettista tukea vuorovaikutussuhteen vahvistamiseen suhteessa lapseensa.

Toiminnan tavoitteiden toteutumisen kannalta on merkityksellistä, että tila on rauhallinen ja häiriötön. Tämä mahdollistaa keskittyneen ja kiireettömän työskentelyn. Lapsen keskittymisen kannalta on hyvä, ettei tilassa ole muita lapsen huomioita vieviä virikkeitä. Tärkeintä on läsnäolo vanhemman kanssa. Tila tulee olla valmisteltu etukäteen ja toimintaan tarvittavat materiaalit ovat tilassa valmiina. Oikeanlaisen tunnelman luominen on tärkeä osa toimintaa. Tilan valinnalla ja ohjaajan ohjaustyylillä voi vaikuttaa tunnelmaan.

Testauksen pohjalta muokkasimme toista testaamaamme toimintahetkeä tarkoitukseen soveltuvaksi sekä kehitimme kolme uutta toimintahetikokonaisuutta. Kansiota kehitellessä huomioimme toimintahetkien didaktisuuden, joissa on selkeä tavoite ja sisältö. Toimintahetket ovat ohjattua toimintaa, joka lähtee ohjaajan tai lapsen aloitteesta ja johon vaikuttavat materiaalit ja ympäristö. Hyvä suunnittelu auttaa säilyttämään lapsen motivaation sekä vireystilan. Oppimisen ilon kannalta on tärkeää tuntee lapsen kyvyt, joilla voidaan vastata lapsen kehitystarpeisiin. (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 79–80.)

Toimintahetken sisällön rajaaminen ajallisesti ja sisällöllisesti on tärkeää kokonaisuuden kannalta. Lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen tulee huomioida sisällön suunnittelussa. (Brotherus ym. 1994, 80.) Kokosimme Tunne minut -kansion sisältämään kansion käyttöön ja ohjaukseen liittyviä asioita sekä viisi toimintahetikokonaisuutta.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi kohdallamme oli kokonaisuudessaan antoisa, mutta haastava. Suunnitelmavaiheessa meille selkiintyi, kuinka laajan ja vaikean aiheen olimme valinneet. Teoreettinen viitekehysemme muotoutui melko laajaksi ja sisältää paljon käsitteitä, koska aiheemme, vanhemmuuden tukeminen on laaja ja vaikeakin aihe. Teorian omaksuminen on vienyt meiltä paljon aikaa. Myös teorian rajaaminen olennaiseen opinnäytetyömme kannalta on ollut työlästä, koska opinnäytetyö aiheestamme on paljon teoretietoa saatavilla.

Opinnäytetyöllemme on tällä hetkellä yhteiskunnallinen tarve, koska käyttökelpoisia peruspalveluissa tarjottavia vanhemmuuden tukemisen menetelmiä tarvitaan ohentuneen vanhemmuuden vuoksi. Kansiomme on helppo ottaa käyttöön päivähoitossa, koska se ei vaadi ohjaajalta erityistaitoja ammattitaidon lisäksi. Opinnäytetyömme sopii varhaisen tunnistamisen ja vanhemmuuden tukemisen työmenetelmäksi päivähoitossa. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen ongelmien varhainen tunnistaminen on ensiarvoisen tärkeää, koska silloin ongelmien äärelle päästään ennen kuin ongelmat monimutkaistuvat ja vaikenevat.

Opinnäytetyömme soveltuu kaikille perheille. Myös perheet, joiden vuorovaikutus on toimivaa, pystyvät toimintahetkille osallistumalla saamaan uusia ideoita yhteiseen tekemiseen. Toimintahetket ovat vanhemman ja lapsen välistä mukavaa yhteistoiminnallista toimintaa, joka lähentää heidän välistä suhdettaan.

Päivähoidon työntekijät voivat käyttää Tunne minut -kansion toimintahetkiä myös vanhemman ja lapsen välisen puutteellisen vuorovaikutuksen tunnistamiseen varhaisessa vaiheessa. Työntekijät voivat järjestää Tunne minut -illan, johon voi osallistua useita vanhempi-lapsipareja. Tämän tyyppinen ilta ei leimaa vanhempia, koska iltaa voidaan markkinoida isommalle joukolla. Järjestämällä esimerkiksi tämän tyyppisiä Tunne minut -iltoja vanhemmalle ja lapselle, pääsevät työntekijät havainnoimaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä heidän välistä suhdettaan sekä tunnistamaan mahdollisen tuen tarpeen.

Meitä kuitenkin mietityttää se, kuinka valmiita päivähoiton työntekijät ovat käyttämään varhaisen tukemisen työmenetelmäämme. Työmenetelmämme käyttö on helppoa ja yksikertaista. Aiheena kuitenkin vanhemmuuden tukeminen ja varhainen tukeminen ovat haastavia, koska yhä edelle suomalaiset perheet ovat suljettuja.

Toimeksiantajan kiinnostuneisuus aihetta kohtaan ja tuki työtämme kohtaan antoi meille motivaatiota. Toimeksiantaja oli suurena apuna Tunne minut -illan markkinoinnissa sekä vanhempi-lapsiparien mukaan saamisessa. Innokas osallistujajoukko yllätti meidät. Olimme myös tyytyväisiä saamaamme palautteeseen vanhemmilta ja työntekijöiltä.

Opinnäytetyöprosessin aikana reflektointitaitomme ovat kehittyneet valtavasti. Etenkin suunnitelmavaiheessa koimme reflektoinnin suureksi avuksi jäsentämään ajatuksiamme ja työstämään yhteistä työtä. Yhteistyö toimeksiantajan ja ohjaajan kanssa on ollut joustavaa ja antoisaa. Yhteistyö meidän välillämme opinnäytetyöprosessin aikana on ollut kannustavaa ja sujuvaa.

Opinnäytetyömme on vahvistanut ohjaus- ja kasvatustaitojamme niin teoriassa kuin käytännössä. Lisäksi olemme käyttöönottaneet itse kehittämämme työmenetelmän. Esitauksessa olemme saaneet kokemusta myös havainnoinnista.

Aioimme testata opinnäytetyön tuotteemme suunnittelu- ja kehittämisvaiheen jälkeen. Ensimmäisen testauksen jälkeen kuitenkin huomasimme, että meillä ei riitä aika testamaan tuotettamme kehittämisvaiheen jälkeen. Tämä heikentää opinnäytetyömme luotettavuutta jonkin verran, koska lopullinen tuotteen testaus ja arviointi puuttuvat. Saimme testauksesta kuitenkin hyvät kehittämisideat, joten niiden pohjalta olemme pystyneet tekemään kansion valmiin kansion.

Luotettavuutta olisi lisännyt se, että olisimme ehtineet testata kansiota useampana iltana ja samoilla henkilöillä. Tämä olisi mahdollistanut, että osallistajat ja päiväkodin työntekijät olisivat voineet arvioida toimintahetkikokonaisuuksien tavoitteiden toteutumista paremmin.

Tuotteemme kehittämis- ja viimeistelyvaiheen päätyttyä voimme todeta, ettei Jämsän ja Mannisen tuotteistamisprosessi sovellu parhaiten tämän tyyppisen tuotteen kehittämiseen. Soveltuvampi toimintamalli meidän työmenetelmän työmenetelmän kehittämiseen on W. Edwards Demingin PDCA-ympyrä, jossa korostetaan jatkuvan parantamisen ja kehittämisen merkitystä. PDCA-ympyrä on lyhennelmä sanoista Plan (suunnittele), Do (toteuta), Check (arvioi) ja Act (paranna). (Laatuohjelma 2011.)

Demingin PCDA- ympyrä olisi soveltunut tuotteemme kehittämiseen paremmin, koska prosessin vaiheita on vähemmän. Malli on paremmin sovellettavissa pienemmissä kehittämistehtävissä kuin Jämsän ja Mannisen tuotteistamisprosessi. Demingin PCDA- ympyrä on yksinkertaisempi ja mahdollistaa tuotteen jatkuvan kehittämisen.

Opinnäytetyötämme voi kehittää jatkossa testaamalla tuotetta ja tutkimalla tuotteen vaikuttavuutta lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Myös työntekijöiden mielipiteitä siitä, kuinka tämän tyyppinen työmenetelmä sopii päivähoitoon, olisi yksi mahdollinen jatkotutkimuksen kohde. Toivomme, että Tunne minut -kansiolla on käyttöarvoa vanhemmuuden tukemisessa sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa päiväkodissa tehtävässä työssä.

LÄHTEET

- Alijoki, E. 1998. *Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen*. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Arajärvi, T. 1999. *Hyvä lapsuus. Vauvasta koululaiseksi*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Bowlby, J. 1969. *Attachment and loss vol. 1*. UK: CPI Mackays, Chatman ME5 8TD.
- Brotherus, A., Helimäki, E. & Hytönen, J. 1994 *Opetus varhasikasvatuksessa*. Helsinki: WSOY.
- Hellsten, T. 1999. *Vanhemmuus- vastuullista vallankäyttöä*. Juva: WSOY-kirjapainoyksikkö.
- Isokorpi, T. 2004. *Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kauppila, R. A. 2005. *Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Lahikainen, A.R. & Pirttilä-Backman, A.-M. 2007. *Sosiaalipsykologian perusteet*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Lastensuojelun käsikirja, Käsikynkä 2009. [viitattu 14.12.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/kasikynka/>
- Lastensuojelun käsikirja, 2009. [viitattu 31.3.2001]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/keinot/puuttuminen/>
- Lastensuojelulaki* L 2007/417. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 28.1.2011]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Jalovaara, E .2005. *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa*. Pilot-kustannus Oy.

Jernberg, A & Booth, P. 2003. *Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Vantaa: Tammi.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Lahti.

Laatuohjelma 2011. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. [viitattu 12.4.2011]. Saatavissa: <http://vanha.ramk.fi/?deptid=14589>

Määttä, M.,& Rantala, A. 2010. *Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja*. Juva: WS Bookwell Oy.

Ojala, T. & Utela, A .1993. *Rakentava vuorovaikutus*. Porvoo: WSOY .

Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. 2000. *Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Puolimatka, T. 2004. *Kasvatus arvot ja tunteet*. Helsinki: Tammi.

Puonti, A., Saarnio, T.& Hujala, A. (toim.). 2005. *Lastensuojelu tänään*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rantala, A. 2002 *Perhekskeys – puhetta vai todellisuutta? : Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Schrooten, H. 2010. Varhainen vuorovaikutus ja kotikäynnit pehmentävät päivähoidon aloitusta. *Talentia*. 2010 nro 7, 30–32.

Silvén, M. (toim.). 2010. *Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2001. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Tamminen, T. 2004. *Olipa kerran lapsuus*. Juva: WS Bookwell Oy.

Toiminnalliset menetelmät. Sosiaaliportti. [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/muitapalveluja/#toiminnalliset>

Työyhteisö ja esimiestyö. Työterveyslaitos. [viitattu 6.4.2011]. Saatavissa http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/muutoksen_hallinta_ja_kehittaminen/tyon_muutoksen_mallintaminen/tyon_kohde_maarittaa/sivut/default.aspx:

Varhaiskasvatussuunnitelma 2005.

Vanhemmuus ja kasvatus. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [viitattu 16.3.2010]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/

Vanhempien ja lapsen välinen vuorovaikutus-kiintymyssuhteen perusta. TerveSuomi.fi. [viitattu 20.1.2011] Saatavissa: <http://demo.seco.tkk.fi/tervesuomi/item/nn:247>

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. *Vuorovaikutuksellinen tukeminen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. *Lapsuus erityinen elämäntaihe*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vuorovaikutuksen tukeminen [viitattu 20.1.2011]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/vuorovaikutus/vuorovaikutuksen-tukeminen/lasnaolo.html>

TUNNE MINUT

- lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen

Järjestämme viikolla 46 Muksuteekin tiloissa mukavan illan, jossa sinä ja lapsesi saatte toimia ja tehdä yhdessä. Luvassa on myös mehutarjoilu.

Teemme opinnäytetyötä aiheesta lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Kokeilemme käytännössä opinnäytetyömme toimivuutta ja siihen tarvitsemme teidän apuanne. Opinnäytetyön kokeilu toteutetaan lapsi-vanhempi parityöskentelyinä. Kiinnostuksenne osallistumisesta voitte ilmaista Muksuteekin päiväkodin henkilökunnalle. Osallistuminen ei velvoita teitä mihinkään.

Lämpimästi tervetuloa!

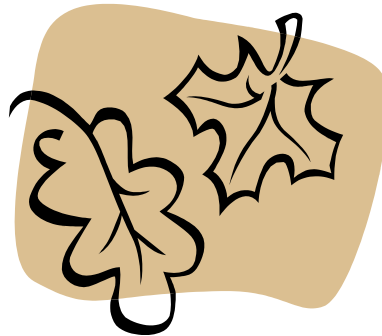
Terveisin

Tiina ja Maija

sosionomi (amk) opiskelijat, Savonia amk, Iisalmi

tiina.antikainen@student.savonia.fi p. 040 7733286

maija.pirainen@student.savonia.fi p. 040 8477396

Tervehdys lapset ja vanhemmat!

Ilahduimme kovasti, kun saimme kuulla, että toimintahetkeemme löytyi halukkaita osallistujia teistä vanhemmista ja lapsista.

Kokoonnumme mukavan tekemisen merkeissä **16.11.2010**

Päiväkoti Muksuteekin salissa. **Klo.16.30 3- ja 4-vuotiaat ja 17.30 5- ja 6-vuotiaat.**

Teemme opinnäytetyönämme toimintakansiota, joka sisältää tuokioita varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. Tämän kyseisen illan, johon te olette osallistumassa, on tarkoitus kokeilla toimintamme toimivuutta.

Ystävällisin terveisin,

Maija Piirainen majja.piiirainen@student.savonia.fi

Tiina-Mari Antikainen tiina.antikainen@student.savonia.fi

Lupa valokuvauksesta

Annamme luvan kuvata meitä **kyllä/ei**.

Päiväys ja allekirjoitus

Valokuvat tulevat ainoastaan meidän käyttöömme. Käytämme valokuvia opinnäytetyömme esityksessä Savonia ammattikorkeakoululla.